

ED FRANCK

TWINTIG
Verhalen uit Duizend-en-een-nacht
PARELS

met prenten van
MARTIJN VAN DER LINDEN

Franck, Ed
Twintig parels. Verhalen uit *Duizend-en-een-nacht*

© 2017 Infodok / WPG Uitgevers België nv, Rijnkaai 100/A11, B-2000 Antwerpen
en Ed Franck

Gemaakt onder licentie van Davidsfonds. 'Infodok' is het geregistreerde merk van
Davidsfonds vzw, met maatschappelijke zetel te 3000 Leuven, Quinten Metsysplein 12.
www.wpg.be/infodok

Illustraties: Martijn van der Linden
Vormgeving: [kaDRIEs]

D/2017/0034/97
ISBN 978 90 5908 819 1
NUR 303, 285

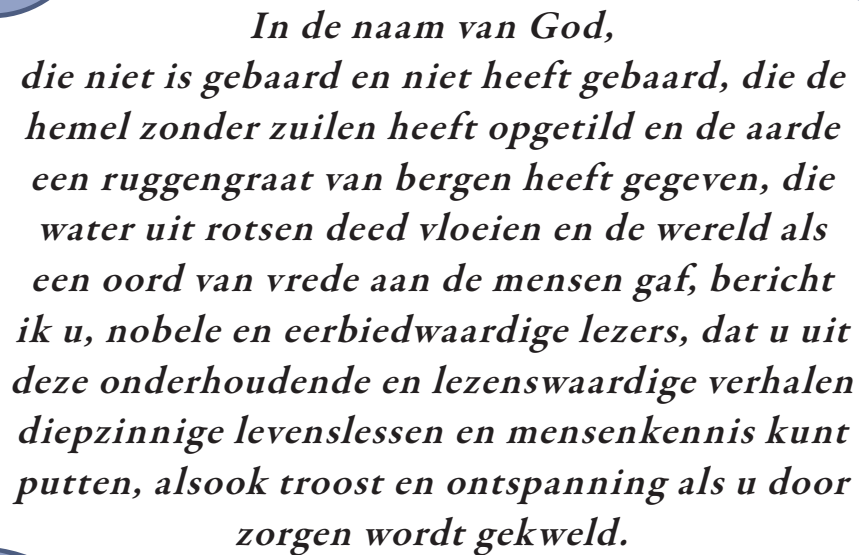
Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd – op enige manier –
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

- 8 Het geheime wapen van Sjahrazade
- 17 Het raadsel van de vier vissen en de betoverde koning
- 30 Waarom Djaansjaah een tragische held werd
- 48 De moeizame zoektocht naar een glimlach (vijf kortverhalen)
- 57 De koppige reis van hart naar hart
- 84 Hoe Aboe de Luilak steenrijk werd
- 98 De kronkelpaden in het leven van Khaliefa de Visser
- 112 Verhalen over listige vrouwen (vier kortverhalen)
- 123 Djaudar en zijn hebzuchtige broers
- 144 De geliefden van de Oedzrastam
- 151 De wonderlijke avonturen van Sindbad de Zeevaarder
- 171 Het verhaal van de bange eend
- 177 Een sjouwer, twee dames en drie derwisjen

- 210 Woordenlijst
- 214 Over *De vertellingen van duizend-en-een-nacht*
- 217 Over de selectie
- 220 Over de bewerking

*In de naam van God,
die niet is gebaarnd en niet heeft gebaarnd, die de
hemel zonder zuilen heeft opgetild en de aarde
een ruggengraat van bergen heeft gegeven, die
water uit rotsen deed vloeien en de wereld als
een oord van vrede aan de mensen gaf, bericht
ik u, nobele en eerbiedwaardige lezers, dat u uit
deze onderhoudende en lezenswaardige verhalen
diepzinnige levenslessen en mensenkennis kunt
putten, alsook troost en ontspanning als u door
zorgen wordt gekweld.*

Het geheime wapen van Sjahrazade

Bedrog en ontrouw lopen als een rode draad door de geschiedenis van de mensheid. Ook de machtigen der aarde ontkomen er niet aan.

In vroeger tijden heerste koning Sjahriaar over India en China. Hij was een dappere en onoverwinnelijke held, die na veel strijd vrede had gebracht en door alle onderdanen zonder morren werd gehoorzaamd. Hij benoemde zijn jongere broer Sjahzamaan tot sultan van Samarkand.

Op een dag verlangde hij ernaar zijn broer nog eens te zien en hij stuurde zijn grootvizier met een troep soldaten en een karavaan kamelen, beladen met geschenken, om hem op te halen. De vizier reisde dag en nacht, in gloeiende hitte en bijtende kou, met de onverstoornbaarheid die hem tot een groot man had gemaakt. Eindelijk sloeg hij zijn kamp op buiten de muren van Samarkand en hij zond een bode naar de sultan.

Sjahzamaan nam afscheid van zijn vrouw en ging naar het kamp van de vizier. Rond middernacht voelde hij de behoefte om nog eens afscheid te nemen van zijn vrouw, op wie hij dol was. Tot zijn verbijstering trof hij haar aan in de armen van een slavenjongen uit de keuken en het werd zwart voor zijn ogen. Woedend trok hij zijn zwaard, sloeg hen allebei het hoofd af, sleepte hun lichamen aan de voeten naar het raam en wierp ze in de slotgracht. Daarna ging hij terug naar het kamp en gaf het bevel onmiddellijk te vertrekken.

Het werd een lange, sombere tocht door steppen en woestijnen. Zijn hart bloedde en zelden sprak hij een woord.

Zijn broer kwam hem buiten de muren van de hoofdstad Bagdad tegemoet, omhelsde hem en bracht hem onder in het paleis voor gasten, vlak naast zijn eigen paleis. De twee schitterende gebouwen keken uit op dezelfde fraaie tuin vol vruchtbomen, bloemperken en vogels. De koning merkte dat zijn broer verdrietig was, maar durfde niet te vragen waarom. Om hem op te monteren zei hij na een paar dagen: 'Ik ga voor een week op gazellenjacht. Kom mee, het zal je ontspannen.'

'Nee', zei Sjahzamaan. 'Ik heb nu geen zin om dieren te doden. Er is al te veel dood in het leven.' Hij staarde voor zich uit en zag het onthoofde lijk van zijn geliefde vrouw.

En weer durfde de koning niet de vraag te stellen die op zijn lippen brandde. Hij vertrok met een groep soldaten en hofedelen.

Sjahzamaan bleef in het gastenpaleis achter en met wazige ogen keek hij uit een raam naar de tuin, die onverstoorbaar bloeide.

Opeens ging er een deur in het paleis van zijn broer open. Diens echtgenote kwam naar buiten, in het gezelschap van twintig slavinnen, tien blanke en tien zwarte. Als een donkerogige gazelle huppelde de koningin naar het grasplein onder Sjahzamaans raam. Blijkbaar dacht ze dat hij met haar man mee op jacht was.

Ze ging op het gras liggen en klapte giechelend in haar handen. Iedereen trok joelend zijn kleren uit en de zwarte slavinnen bleken slaven te zijn. Ze begonnen meteen de liefde te bedrijven met de meisjes. De koningin keek glimlachend toe en riep opeens: 'Massoed! Massoed!'

Terstond sprong er een atletische zwarte man uit een boom. Met panthersprongen snelde hij naar haar toe en hij vlijde zich tussen haar dijen.

Sjahzamaan keek met bonzend hart toe hoe Massoed bleef toestoten als een lansvechter in het heetst van de strijd en hij drukte zijn handen tegen zijn oren om het krolse gekreun van de koningin niet te moeten aanhoren. Sombor dacht hij: zelfs mijn broer, de machtigste koning ter wereld, wordt bedrogen en vernederd door zijn vrouw. Misschien overkomt het alle mannen.

Pas tegen het middaguur was iedereen uitgeraasd. Ze wasten zich in een fontein, trokken hun kleren aan en verdwenen in het paleis. Massoed klom gezwind over de tuinmuur en verdween in de straten.

Sjahzamaan staarde nog lang naar de afdrukken in het gras. Zijn gedachten over vrouwen werden almaar zwarter. Als een zieke hond ging hij 's avonds naar bed.

Nog twee keer was hij getuige van het verraad van de koningin.

Toen koning Sjahriaar terugkeerde en zijn vrouw hem opgewekt en met stralend gezicht omarmde, voelde Sjahzamaan braakneigingen.

'Wat is er, broer? Ben je ziek? Je kijkt zo sip!' riep de koning vrolijk.

Sjahzamaan trok hem mee. 'Mijn hart is ziek', zei hij. 'Ik moet je iets vertellen. Beloof me dat je niet woedend op me zult worden. De boodschapper moet vaak boeten voor de boodschap.'

'Ik woedend op jou? Ik hou van je, broer', zei de koning. 'Vertel me, wat kwelt je?'

Sjahzamaan vertelde eerst wat hij had meegemaakt met zijn eigen vrouw.

'Nu begrijp ik waarom je zo neerslachtig bent', zei zijn broer. 'Terecht heb je je vrouw en die

man gedood. Mocht het mij overkomen, ik zou wel duizend vrouwen onthoofden!’
‘Dat helpt niet tegen verdriet, dat zul je nog wel ondervinden’, zei Sjahzamaan.
Zijn broer keek hem met gefronste wenkbrauwen aan.
‘Ik vrees dat het verdriet bij jou nog heviger zal toeslaan...’ zei Sjahzamaan voorzichtig.
De koning greep hem bij zijn schouders. ‘Hoezo, broer? Weet jij iets wat ik niet weet?’
Aarzelend en met veel gekuch vertelde Sjahzamaan waarvan hij drie keer getuige was geweest.
De ogen van de koning werden almaar groter en zijn gezicht werd bleker dan een lijk bij maanlicht.
‘Onmogelijk’, kreunde hij toen Sjahzamaan zweeg.
‘Dat dacht ik ook’, mompelde Sjahzamaan met neergeslagen ogen.
De koning begon te ijsberen, smeed een paar eeuwenoude porseleinen vazen kletterend op de vloer, ging toen pal voor zijn broer staan en priemde hem met een vinger op zijn borst: ‘Ik geloof je pas als ik het met mijn eigen ogen heb gezien!’
‘Wil je zelf toekijken hoe...’ zei Sjahzamaan hoofdschuddend. ‘Is dat echt nodig? Je zult er alleen maar grondeloos treurig van worden.’
‘En razend!’ schreeuwde de koning. ‘Vooruit, zeg op, hoe pakken we dit aan?’
Sjahzamaan dacht na en deed toen een voorstel. De koning knikte. Hij zweeg voor de rest van de dag en bracht de nacht bij zijn broer door. Een onrustige nacht, met droomflarden vol gehijg en bloedspatten.
De volgende dag liet hij de koningin weten dat hij weer voor enkele dagen op jacht ging. Met een groep soldaten en kampbouwers verliet hij de stad. Een eind uit de buurt beval hij snauwend de tenten op te zetten. Toen riep hij zijn kamerheer.
‘Neem het bevel over’, zei hij. ‘Zorg ervoor dat geen enkele soldaat of kampbouwer de komende drie dagen de stad binnengaat. Ik verdwijn, samen met mijn broer. Nee, geen vragen toegestaan.’
Hij en Sjahzamaan trokken koopmanskleren aan. ’s Avonds laat liepen ze heimelijk de stad in en slopen het gastenpaleis binnen om er te overnachten.
De volgende ochtend namen ze plaats bij een raam dat op de tuin uitkeek.
Een uur later zag koning Sjahriaar gebeuren wat niet voor zijn ogen bestemd was. In zijn borst welde de razernij even hevig op als de golven van wellust in de ontrouwe koningin. Maar hoe langer de orgie van kronkelende lichamen duurde, hoe meer zijn razernij wegzak-

te en plaatsmaakte voor neerslachtigheid, die zich als een grijze mist in zijn geest verspreidde. Hij keek toe hoe de slaaf Massoed over de tuinmuur verdween en zijn vrouw haar kleren aantrok. Toen ging hij zonder iets te zeggen naar binnen.

Elke avond liep hij de paleistuin in. Dan was hij een broze gestalte tussen de schimmen van de bomen onder de ontelbare sterren. In zijn oren klonken de geluiden van vergeefse dingen die het heelal in zich borg: zegekreten, geschreeuw van woede, jammerklachten van maagden, het gelal van dwazen, het wellustige gekreun van geliefden die gedoemd waren om te scheiden, het gehuil van een verwaarloosd kind, het paardengetrappel van moordende invalers, het gefluister van huichelaars, het gebral van hoogmoedige koningen, het gezucht van een weduwe... Dan vervloekte hij zijn voorvaderen en de schriftgeleerden met hun kwaad aardige fatwa's, de dichters van het zinloze, het gevele van de hofdienaren, het geplunderde goud dat werd verspild aan overbodige luxe, de lege harten die hem omringden. En dan had hij het gevoel dat het heelal hem uitlachte.

Een week later kwam zijn gefolterde ziel tot een besluit.

'Na wat er gebeurd is, heeft het koningschap voor mij geen waarde meer', zei hij tegen Sjahzamaan.

De twee broers keken elkaar aan, met gekwetste ogen.

'Wil je terug naar Samarkand?' vroeg de koning.

'Voorlopig liever niet.'

'Ik wil als een derwisj mijn land doorkruisen', zuchtte de koning. 'Ik wil weten of andere vrouwen ook ontrouw zijn. Ga je mee?'

De broers vermomden zich als derwisjen en vertrokken.

Nooit eerder hadden twee gedaantes zo eenzaam door het weidse landschap gedwaald.

Na twee dagen kwamen ze aan een begroeide kuststrook. Ze gingen onder een boom zitten om over hun tegenspoed te praten.

Plotseling hoorden ze een schrille, oorverdovende kreet uit de golven opstijgen. De zee spleet open en er rees een zwarte zuil op, die langzaam de kust naderde. Hij werd steeds groter, tot hij de wolken raakte.

Verbijsterd klommen Sjahriaar en Sjahzamaan in de boom om zich tussen de bladeren te verbergen. De zwarte zuil waadde door de branding en liep de kust op. Toen pas zagen de broers dat het een zwarte ifriet was. Op zijn hoofd droeg hij een grote glazen kist, die met vier ijzeren sloten verzegeld was.

De ifriet liep naar de boom waarin de broers zaten, zette de kist neer en maakte ze met vier sleutels open. Er kwam een fraai gebouwde jonge vrouw uit met een gezicht als een vollemaan.

'Nobelste van alle nobele dames, door mij ontvoerd op je bruidsnacht, nu wil ik graag even slapen', zei de ifriet tegen het meisje. Hij legde zijn hoofd in haar schoot, strekte zijn benen – die tot aan de zee reikten – en viel snurkend in slaap.

Het meisje keek een tijdje om zich heen en toen omhoog, recht in de kruin van de boom. Ze zag de twee mannen zitten en glimlachte. Een onaangenaam, sluw glimlachje, met een zweem van wellust. Ze tilde het hoofd van de ifriet van haar schoot en gebaarde naar de broers dat ze naar beneden moesten komen.

'Laat ons alsjeblieft hier blijven zitten. We zijn bang van de ifriet', riep Sjahriaar met gedempte stem.

'Als jullie niet naar beneden komen, maak ik hem wakker en dan slaat hij jullie dood', antwoordde de jonge vrouw.

Langzaam klommen ze naar beneden en ze gingen voor haar staan.

Het meisje ging op haar rug liggen. 'De ifriet heeft me op mijn huwelijksnacht geschaakt toen mijn man me begon te strelen. Ik heb me gewillig laten schaken, omdat er gezegd wordt dat een ifriet de ruimten in een vrouw oneindig kan uitbreiden, haar kan bereizen als een prachtige vlinder en haar het gevoel kan geven dat haar huid brandt zonder te verzengen. Maar deze ifriet berijdt me alleen maar als een dolle stier. Daarom wil ik dat jullie met me vrijen.'

Ze spreidde schaamteloos haar benen.

De twee broers walgden van haar, ze zagen hun ontrouwe vrouwen weer voor zich. Als verlamd bleven ze staan, met afgewend hoofd.

'Komt er nog wat van?' zei het meisje. 'Vooruit, of ik maak de ifriet wakker. En dat betekent jullie dood!'

Als mechanische poppen deden ze wat het meisje van hen eiste.

'Ik ben beter gewoon', mompelde ze toen alles achter de rug was. Ze keek de twee mannen aan. 'Geef me jullie ringen! Nu!'

Ze haalde een leren zakje onder haar kleren vandaan en schudde het leeg. Er rolden een heleboel ringen uit, allemaal verschillend. 'Achtennegentig', zei ze trots. 'De eigenaren van deze ringen hebben allemaal met me moeten vrijen. Nu heb ik er eindelijk honderd. Een mooi

rond getal. Het is mijn wraak op die smerige ifriet die me gevangenhoudt. Hij sluit me op in deze kist en in de zee, om me puur en kuis te houden. Haha! Als een vrouw iets wil, kan niemand haar tegenhouden! En nu opgehoepeld, kerels!’

De broers haastten zich weg. Toen ze nog eens omkeken, zagen ze het meisje met wiegend bovenlijf zitten, met het hoofd van de ifriet weer op haar schoot.

‘Zelfs een vrouw die opgesloten wordt in een kist, slaagt erin ontrouw te zijn’, zei Sjahriaar bitter. ‘We kunnen terug naar huis. Onthoud haar levensles: een vrouw is door niets of niemand tegen te houden als ze ergens haar zinnen op heeft gezet. Ik weet wat me te doen staat.’

Zodra hij terug in zijn paleis was, riep hij zijn grootvizier bij zich. ‘Neem mijn echtgenote mee en dood haar’, zei hij.

Daarop nam Sjahriaar zijn zwaard, liep zijn paleis door en doodde alle bijvrouwen en slavinnen. ‘Er is op de hele aarde geen kuise vrouw te vinden!’ brulde hij voortdurend terwijl zijn zwaard door de lucht kliefde en bloed op zijn kleren spatte.

Uithijgend ging hij bij zijn broer zitten. ‘Ik zal voortdurend hertrouwen, maar ik zweer dat ik nooit langer dan één nacht het gezelschap van mijn vrouw zal dulden’, zei hij. ‘Zodra de ochtend aanbreekt, zal ik haar doden. Dan blijft me haar ontrouw bespaard.’

Sjahzamaan begreep dat de geest van zijn broer volledig verwrongen was door wat hij had meegemaakt. Treurig keerde hij terug naar Samarkand en hij besloot ongetrouwd te blijven.

Koning Sjahriaar droeg zijn grootvizier op om een dochter van een emir voor hem uit te zoeken. Hij huwde haar, sloep met haar en de volgende ochtend beval hij de vizier haar te doden. Daarna volgden de dochters van hofambtenaren, officieren, kooplui en marktkramers. Geen van hen overleefde het.

Moeders huilden, vaders vervloekten hun koning en smeekten God hem met een dodelijke ziekte te treffen. Een benauwende sfeer van angst en terreur daalde neer over het anders zo uitbundige Bagdad.

Zo regeerde koning Sjahriaar maandenlang. Zijn geest was zo helder als de sfeer der engelen, maar zijn hart was zo duister als de hel.

De grootvizier, die elke ochtend met bloedend hart het bevel van zijn koning opvolgde, had een dochter, Sjahrazade. Ze was een wonderlijke jonge vrouw. Ze gloeide van een onverklaarbaar vuur, hoewel haar gezicht bleek was als de winter. Haar donkerbruine haar viel in

woeste lokken over haar rug. Haar lichaam was tener maar stevig. Haar heldere, krachtige stem maakte haar kleine gestalte groter. Ze had een uitstraling die tastbaar aanwezig was als ze een kamer binnenkwam.

Sjahrazade was een verwoed lezer. De planken aan de muren van haar privékamer kreunden onder ingebonden manuscripten. Ze was nog nooit buiten Bagdad geweest, maar had in haar hoofd al de hele wereld bereisd én de wereld achter het zichtbare, met zijn geesten en demonen, vliegende paarden en versteende mensen, toverspreuken en magisch water. Ze hield meer van de personages in verhalen dan van de mensen om zich heen. Ze was in de huid gekropen van heiligen, dwazen, dieren, grappenmakers, joden, christenen, monsters, kooplui, prinses, mislukkelingen, moordenaars en tovenaresses. Zo verkende ze alle vormen van zichzelf en telkens als ze een verhaal had gelezen, verdween weer een vermomming, een behoefte, een droom.

En toen was ze zelf, in het diepste geheim, begonnen met het schrijven van verhalen. Ze blies haar flonkerende geest in oeroude intriges en loste de raadsels in de harten van haar personages op. Ze wás de personages die ze verzong, omdat ze het niet boeiend genoeg vond om zichzelf te zijn – zoals dat bij elke geboren verhalenverteller het geval is.

Op die manier had ze de grote waarheden van het leven ontdekt en diepe inzichten in de menselijke natuur verworven. Daarom was ze bijzonder wijs voor haar leeftijd. En daarom begreep ze dat koning Sjahriaar uit verdriet alle vrouwen als trouweloze zeugen beschouwde, vreesde dat hij door hen bedrogen zou worden en hen daarom dwangmatig doodde.

Ze besloot hem te redden van zijn vrouwenhaat en op die manier vele vrouwenlevens te redden.

Feilloos koos ze het enige middel daartoe.

Ze had zelf de magie van de woordkunst ondervonden. Al konden verhalen de barbaarsheid van de geschiedenis niet goedmaken noch de mens de ellende van leven en sterven besparen, toch konden ze de menselijke geest voeden, verrijken, louteren. Ze konden door het schenken van inzichten en zelfkennis het betere ik van de mens ontsluiten, ze konden de ziel genezen en beschermen.

Ja, ze zou het meedogenloze zwaard bestrijden met de magie van het woord.

Ze ging naar haar vader en zei: 'Ik wil dat u me aan koning Sjahriaar uithuwelijkt. Ik zal de mensen verlossen van zijn onmenselijkheid.'

De grootvizier keek haar een tijdlang sprakeloos aan. 'Als de koning me na de bruidsnacht

beveelt je te doden, kan ik niet ongehoorzaam zijn. Dat weet je toch?’ zei hij. ‘Wat bezielt je?’

Ze vertelde hem haar plan en hij geloofde er niet in. Maar hoe hij ook argumenteerde, Sjahrazade hield koppig vol.

‘Moge God je behoeden en behouden’, zei hij ten slotte bedroefd.

En zo belandde Sjahrazade in het bed van koning Sjahriaar.

Toen de koning zijn lust bevredigd had, schraapte Sjahrazade haar keel en zei: ‘Ik ben nog niet slaperig, grote koning. Krijg ik uw toestemming om u een wonderlijk verhaal te vertellen?’

De koning knikte.

Met een stem die hem inspinde, vertelde Sjahrazade hem een verhaal vol flonkerende fantasie en verrassende avonturen. Puttend uit de schatkamer van wat ze had gelezen en geschreven, nam ze hem mee op een magische reis die hij haast ademloos aanhoorde, tot de ochtend aanbrak.

Sjahrazade zorgde ervoor dat ze haar verhaal afbrak op een hoogtepunt en deed toen of ze van vermoeidheid niet verder kon vertellen. De koning moest haar sparen tot de volgende nacht, wilde hij de ontknoping van het verhaal kennen. Wat hij uit nieuwsgierigheid deed. De volgende nacht vertelde Sjahrazade het slot van het vorige verhaal en begon dan aan een nieuw. ‘Een verhaal dat nog spannender en wonderlijker is dan het vorige, grote koning.’ Een verhaal dat ze die nacht weer tot aan zijn hoogtepunt vertelde.

En koning Sjahriaar bleef luisteren, met gesloten ogen. Haar melodieuze stem vloei­de in hem uit tot in verborgen hoeken en kneedde zacht zijn verwarde geest. Haar fantasie deed een frisse wind door zijn bedompte binnenste waaien, haar personages en hun domheden en wijs­heden duwden luiken in zijn hoofd open.

Duizend-en-een nacht heeft Sjahrazade dat volgehouden.

Toen had ze koning Sjahriaar eindelijk getemd tot een liefhebbende echtgenoot.